

DEĞERLER EĞİTİMİ VE BEHİÇ AK'IN TAVŞAN DIŞLI BİR GÖZLEMCİNİN NOTLARI'NDA SEVGİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hamza AYDOĞDU¹, Esra ALKAN²

1 Dr. MEB, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, haydogdu@meb.gov.tr, ORCID ID: 0000-0002-7363-7542.

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, alkanesra.63@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9805-4047.

Geliş Tarihi: 20.02.2020 Kabul Tarihi: 09.03.2020

Öz: Değer, bir toplumun sahip olduğu tutum, inanç ve kurallardır. Toplumdaki bireylerin davranışlarına yol gösteren ölçütlerdir. Toplumlar devamlılığını, düzenini sağlamak adına sahip oldukları değerleri gelecek nesillere aktarmak isterler. Ancak kimi zaman yaşanan gelişmeler ve değişmelerle bu aktarım istenilen biçimde olmayabilir. Bu sebeple değerlerin bireye belirli bir plan ve program çerçevesinde aktarılması, hedeflenen başarıya ulaşılması açısından önemlidir. Bu aktarımında öncelik aile ve okul olmakla birlikte çocuğun okuyacağı edebi eserler de büyük öneme sahiptir. Bu açıdan çocuğun okuyacağı eserler, çocuğa sahip olduğumuz değerleri aktarmak açısından zengin içerikte olmalıdır. Behiç Ak, son dönemde çocuk edebiyatı alanında yazmış olduğu eserlerle yoğun ilgi görmektedir. Bu alanda birçok ürün vermiş olan yazarın eserleri hem çocuklar hem de büyükler tarafından okunmaktadır. Son dönemde gittikçe yitirmeye başladığımız birçok değer onun eserleri sayesinde çocuklarla buluşabilmektedir. Bunlardan biri de insani, ailevi ve toplumsal olarak en çok ihtiyacımız olan sevgi değeridir. Yazar, 2019 yılında yayımladığı *Tavşan Dışlı Bir Gözlemcinin Notları* adlı eserinde bu değer üzerinde yoğunlaşır. Biz de bu çalışmamızda söz konusu eserde sevgi kavramının nasıl yansıdığını araştıracağız. Çalışmamızın ana hatlarını “değer” kavramı, “değerler eğitimi” ve “inceleme” kısmı oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Behiç Ak, Tavşan Dışlı Bir Gözlemcinin Notları, roman, çocuk, sevgi

THE VALUES EDUCATION AND LOVE IN “TAVŞAN DIŞLI BİR GÖZLEMCİNİN NOTLARI” OF BEHİÇ AK

Abstract:

Value is the attitude, belief and rules that a society has. They are criteria that guide the behavior of individuals in society. Communities want to convey their values to future generations in order to ensure their continuity and order. However, this transfer may not be as desired due to the developments and changes sometimes experienced. For this reason, transferring the values to the individual within a certain plan is important in order to achieve the targeted success. In this transfer, the primary works are the family and the school, but the literary works that the child can read are of great importance. In this respect, the works that the child will read should be rich in terms of conveying the values we have to the child. Behiç Ak draws great attention with the works he has written in the field of children's literature recently. The works of the author, who gave many products in this field, are read by both children and adults. Many values that we have begun to lose more and more recently can meet children thanks to his works. One of them is the concept of love that we need the most, humanitarian, family and social. The author focuses on this value in his work titled Notes of a Rabbit Gear Observer published in 2019. In this study, we will investigate how the concept of love reflects in the work in question. The concept of “value”, “values education” and “analysis” will form the main lines of our study.

Key Words: Values education, Behiç Ak, Notes of a Rabbit-toothed Observer, novel, child, love.

Giriş

Asıl mesleği mimarlık olan Behiç Ak, çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalarına 1982 yılında başlar. İlk kitabı 1986 yılında yayımlanan *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı*, Japonya da bir sergi olarak katıldığı ve aslında bir yarışma olduğunu bilmediği bir organizasyonda ödül kazanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Sonraki zamanlarda ise kitapları Türkiye, Çin, Kore ve Almanya gibi farklı ülkelerde yayımlanır¹.

Behiç Ak, çocuk romanları, öyküleri, tiyatroları yanında belgesel film yönetmenliği ve karikatürist olarak da üretken ve çok yönlü bir yazardır. Günümüz çocuk edebiyatı yazarları arasında ilgiyle okunan Ak, bilimsel anlamda da birçok araştırmaya konu olmuştur. Behiç Ak'ın çocuk edebiyatına armağan ettiği eserlerin pek çoğunun kaynağı; doğa, çocuklar ve yaşadığımız kentlerdir. Aynı zamanda eserlerini de resimleyen Ak, kişileri yaşadıkları toplumdan soyutlamadan ele alır. Endüstri faaliyetleri çocuğu doğal ortamından kopardığı için bütün öykülerinin konularının mahallelerde geçmesini arzulayan Ak, “çocukların sokaklarda, deniz kenarında, suların içinde, vapurda, trende oldukları; çevreleriyle toplumla bütünleştikleri hikâyeler yazmak” istediğini belirtir (Sağlam, 2014, 19).

Çocuk kitapları yazmanın “yüksek ve rafine bir çalışma” (Atlı, 2014) gerektirdiğini belirten yazar, işini ciddiyetle yaptığını ve kitaplarının üzerinde uzun süre düşündüğünü belirtir. Edebiyatın çocuğun eğitimindeki yeri ile ilgili olarak; “kitaplarımın hiçbirini çocukları eğitmek için ya da çocuk eğitimin bir parçası olsun diye yazmıyorum” (Avcı, 2012) diyerek edebî eserlerin önceliğinin eğiticilik olmadığını belirtir. Çocukların hayata farklı bir açıdan bakmalarını amaçlayan yazar, eserlerinde nasihatler dayatmaz, çocuğu özgür bırakır. Çocuğa sadece hayatın iyi yanlarını değil karşılaşılabilecekleri zorlukları da vermek isteyen yazar, olumsuz hadiseleri anlatırken bile pozitif bir dil kullanmayı tercih eder.

Eserlerinde zengin içeriklere yer veren yazar aynı zamanda güncel meselelere değinmeyi ihmal etmez. Toplumda görülen değişimleri ve bunların insanlar üzerindeki etkisini eleştirel ve mizahi bir dille ele alır.

Kaleme aldığı eserleriyle birçok ödüle layık görülmüş ve çok sayıda çalışmaya konu olan yazarın, Tombiş Kitaplar ve Gülümseten Öyküler dizileri olmak üzere birçok çocuk öyküsü ile *Eve Giden Küçük Tren*, *Çatıdaki Gezegen*, *Bulutlara Şiir Yazan Çocuk* gibi çocuk romanları da vardır. Behiç Ak, eğiticilik vasfını öne çıkarmak istemese de çoğu eserinde değerler eğitiminin yoğun olarak geçtiğini söyleyebiliriz. Bu hususta birçok yüksek lisans tezinin

1 Geniş bilgi için bk. Esra Alkan, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Muhteva*, VAN. YYÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

yapılması da bunun bir göstergesidir². 2019'da yayımladığı *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları* ise özellikle sevgi değerini öne çıkarmasıyla dikkat çeker. Biz de bu makalemizde Behiç Ak'ın söz konusu eserini değerler eğitiminin en önemli kaynaklarından biri olan "sevgi" temi etrafında incelemeye çalışacağız. Esere geçmeden önce "değer" kavramı ve "değerler eğitimi" üzerine açıklayıcı bilgiler vermeyi uygun gördük.

Değer Kavramı

Değer kavramı; felsefe, sosyoloji, psikoloji başta olmak üzere birçok bilim dalının çalışma konusu olmuştur. Her bilim dalının değer kavramını kendi ilgisi etrafında incelemesi bu kavramın genel kabul görececek bir tanımını yapmayı zorlaştırmıştır. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Türkçe Sözlük*'te değer; "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevî öğelerin bütünü" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011, 607). Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamına gelen "valere" kökünden türeyen bu kavram; Znaniecki tarafından da ilk kez sosyal bilim alanında kullanılmaya başlanmıştır (Ulusoy ve Dılmaç, 2012, 6).

---

2 Bkz. Hikmet Canbay, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi*, (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 2011; Erdem Abacı, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak, 2018; Yağmur Arıkan, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi*, (Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak, 2018; Necati Kirazlı, *Behiç Ak'ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi*, (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2018; Emine Karadeniz, *Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi*, (Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2019; Sinan Yeniay, *Behiç Ak'ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2019; Sevde Nur Ören, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarındaki Eğitici İletiler Üzerine Bir Araştırma*, (Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019; Aycan Altuntaş, *Behiç Ak'ın Çocuk Romanlarında Erdemler ve Karakter Güçler*, (İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 2019; Zafer Yıldız, *Türk Çocuk Yazını Eseri Olarak Behiç Ak'ın "Tombiş Kitaplar" Serisi Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma*, (Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, 2019; Ramazan Başar, *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*, (Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya, 2019.

Mengüšoğlu değer kavramını geniş anlamda, “her türlü amaç ve hedefler, her türlü ilgi ve çıkarlar; tutkular, her türlü idealler, her türlü güç ve iktidar etkenler, her türlü ün ve şan hırsı; yerme, övme, saygı ve saygısızlık, inanma ve inanmama, sözünde durma ya da durmamama, dürüstlük, sevgi ve nefret gibi duygusal edinimler ve amaçlar” olarak tanımlar (Mengüšoğlu, 2000, 198).

Schwartz ise bunu, “genellikle davranışların seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör” olarak nitelendirilmektedir (Dereli ve Apay, 2012, 1250). Ulusoy ve Dilmaç ise değeri, “insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanın davranışlarına yön veren inançlar bütünü” olarak ifade eder (Ulusoy ve Dilmaç, 2012, 16).

Aydın ve Gürler ise değeri, “arzu edilen şey, olaylar karşısındaki insan tutumu” olarak tanımlarlar. Değerleri, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlar, davranışlarımıza yol gösteren ölçüler olarak ifade ederler. Diğer bir söylemle değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan önem ya da üstünlük olduğunu belirtirler (Aydın ve Gürler, 2012, 4).

Hökelekli’ye göre değer, “davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlaklılığını belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır.” (Hökelekli, 2013, 285).

Değerle ilgili tanım ve kavramlar oldukça fazla ve çeşitli zenginliklere sahiptir. Bu da kavramın geçmişten günümüze oldukça uzun ve kapsayıcı yolculuğundan, her ülke, toplum, aile ve gruplara göre kavramın değişken özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan değer; “inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçüt olarak kullanılan olgular ve belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmakla beraber, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar” olarak da gösterilmektedir. Değer “bireylerin topluma uyumunu” sağlayan kalıplardır (Elbir ve Bağcı, 2013, 1321-1333). Bireyin çevresiyle etkileşimiyle “içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar” (Akbaş, 2004, 44), “toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütler” (Özensel, 2003, 219), paylaşılmış ve genelleşmiş tutumlar olarak da ifade edilmektedir (Yapıcı ve Zengin, 2003, 180).

Yukarıda aktarmaya çalıştığımız tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere birçok disiplin tarafından da değerle ilgili ortak bir tanım yapmak güçtür. Psikoloji, değerleri “bireysel düzeyde incelerken felsefe ya da sosyolojide değerler ideal yaşam biçimi” ile ilgili olarak ele alınmaktadır (Yılmaz, 2008, 45). Sosyolojik açıdan anlamı daha ağır basan değer kavramını sosyologlar, toplumun temel kültürel unsurlarını oluşturmasından kaynaklı birey-toplum ilişkilerini etkileyen ve düzenleyen nitelikler olarak tanımlar (Erol, 2014, 16). Değerler, toplumun büyük kısmı tarafından benimsenen, bireylere rehberlik eden, toplumun devamlılığını sağlayan ortak tercihler ve kanaatlerdir. Bireyler, “içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültür değerlerini genellikle benimseyerek, bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanırlar. Böylece daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli ve daha adil gibi genel yargılara varma olanağı” (Dilmaç vd., 2009, 29) elde ederler.

Değerlerin sınıflandırılması hususunda ilk test Edward Spranger tarafından kullanılmıştır. Spranger, değerleri altı bölüme ayırmış, her davranışın altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir. Genel olarak bunlar kesin çizgilerle birbirinden ayrılamazlar (Demirci ve Tokdemir, 2008, 72). Spranger değerleri; “bilimsel değer, ekonomik değer, estetik değer, sosyal değer, politik değer, dini değer” olarak belirlemiştir. Spranger’in bu ayrımı, değerlerle ilgili yapılan sınıflamalar içinde en çok tercih edilen olması açısından da önemlidir.

Rokeach ise değerleri “amaç ve araç değerler” olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler yaşamın temel amaçlarını (Örneğin, rahat bir yaşam, mutluluk, eşitlik, ulusal güvenlik vb.), araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış tarzlarını (örneğin, hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen vb.) kapsar (Akbaş, 2004, 57).

Schwartz ise değerleri 10 temel tip olarak gruplamıştır. Bu gruplarda bulunan değer sayısı elli altıdır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 61). Schwartz değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde ele alır. Bireysel seviyedeki incelemelerde değerler, kişilerin hayatlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınır. Kültürel seviyedeki değerler incelemesinde ise amaç toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektedir (Aydın ve Gürler, 2012, 12).

Bülent Dilmaç, insani değerler eğitimi üzerinde çalışmıştır. “İnsani Değerler Eğitimi Programı” adı altında yapmış olduğu çalışmada önce insani

değerlerin neler olduğuna değinmiş ve bu programın beş temel evrensel nitelikli özelliklerinden bahsetmiştir. Bu değerleri şöyle sınıflar: Sevgi, Hakikat, İç Huzur, Doğru Davranış, Şiddetten Kaçınma (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000, 199-208).

Değerler Eğitimi

Değerler, “öğretilebilir ve öğrenilebilir” olgulardır. Birey, değerlere sahip olarak doğmamaktadır. Değerlerin farklı toplumlarda farklı şekiller alması ve farklı olarak yorumlanması da onların sonradan yaşanmış ve öğrenilmiş olduğunu gösterir. Durumlara göre nasıl davranmamız gerektiğini, yaşadığımız toplumdaki yetişkin bireylerden veya yaşitlarımızdan öğreniriz. Bu sebeple değerler aynı zamanda bir eğitim konusudur. (Aydın, 2019, 16-19).

Eğitim sisteminin temelindeki hedeflerden biri de toplumun ortak değerlerini sonraki nesillere aktarmak ve bireylere bu değerleri öğretmektir. Bununla birlikte “zamanla değişen değerlerin yerine uygun değerler koymak”tır (Hökelekli, 2013, 288). Dünyada yaşanan hızlı değişim ve gelişimler milletlerin sahip oldukları değerlerde de farklılaşmaya sebep olmuştur. Bu farklılaşmalar ve var olan değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesinden duyulan endişe değer konusuna verilen önemin artmasına ve bu alanda yapılan çalışmaların yoğunlaşmasına imkân vermiştir. “Bu değişim ve gelişmelerin bireylerin ve toplumların değer yargılarına olumlu yansımada bireye, önce aile ortamında daha sonra da formal eğitim kurumları aracılığı ile kazandırılan değer/değerler oldukça önem kazanmaktadır.” (Güven, 2013, 357)

Eğitim-öğretim programları ve ders kitapları aracılığıyla değerlerin öğretilmesi eğitimin önceliklerindedir. Eğitimin, toplumsal yaşam içinde evrensel, yerel ve kültürel değerler sistemini bireylere aktarma noktasında önemli bir görev üstlendiği yadsınamaz bir gerçektir. “Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde bunların vatanseverlik, sağlıklı, temiz, düzenli ve tertipli, adil, yaratıcı, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bu ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder.” (Akbaş, 2008, 10)

Millî Eğitimin Genel Amaçları, bu amaçlara uygun hazırlanmış öğretim programları doğrultusunda şekillenmektedir. Bu amaçlar altında, öğrencilere kazandırılması gereken bazı değerlere yer verilir: “....Türk milletinin millî,

ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; (...) Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş (...); Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler..." (Ersoy ve Şahin, 2012, 1536) yetiştirmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı özellikle 2003 yılından itibaren bu konuda çeşitli çalışmalar yapmakta, değer eğitimine öğretim programlarında yer vermektedir. Bu nedenle değerler eğitimi son zamanlarda eğitimcilerin ilgilerini yoğunlaştırdıkları hedeflerin başında gelmeye başlamıştır. İstenilen davranışların bireylere kazandırılması ve kültürün aktarımı açısından değerler eğitimi önemi yadsınamayacak bir yere sahiptir. Çocuğun doğduğu andan itibaren ilk olarak aileden ve çevreden edinmeye başladığı değerler okul hayatıyla birlikte daha sistemli bir hale dönüşmektedir. Çocuğun değer edinimi sürecinde okulun ve eğitim materyallerinin etkisi oldukça büyüktür.

Sahip olunan değerler bireyin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli olanları kazanması, yenilerini keşfederek onları benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışlara dönüştürmesi gerekir. "Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine"; "okulun kendi sorumluluğunu ve toplumun beklentilerini karşılamak amacıyla, gençlerin değer edinmelerini ya da değerlerini geliştirmelerine yönelik yapmış olduğu uygulamalar" genel olarak değerler eğitimi olarak adlandırılmaktadır. (Yaman, 2014, 18; Kattılmış, 2010, 31)

Türk eğitim sistemindeki ders programları incelendiğinde değerlerin MEB'in 2005 programlarında açıkça yer aldığı söylenir. Önceki programlarda ise değerlerin öğretimi çoğunlukla örtük programa bırakılmış gibidir. "2005 yılında oluşturulan programlardan Sosyal Bilgiler Programı'nda değerler ve değerlerin öğretimi özel bir konu alanı olarak yer almaktadır." (Tay ve Yıldırım, 2009, 1503)

Değerler, MEB'in yayımladığı "Değerler Eğitimi Yönergesi"; İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı; Sosyal Bilgiler Öğretim

Programı ve son olarak İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında “eğitimin nihai gayesi ve ruhu” olarak da yer almıştır. Öğretim programlarında “kök değerler” başlığı altında on temel değer belirtilmiştir. Bunlar: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik”tir. (MEB, 2019, 4)

Değerlerin çocuğa kazandırılmasında ders kitaplarından sonra en önemli araçlar edebi eserlerdir. Çocuğa çeşitli yaşantılar sunan eserler aynı zamanda çocuğun değerleri içselleştirmesine olanak verir. Bu açıdan çocuğa seçilecek edebi eserler de içerdiği değerler açısından zengin olmalıdır. Behiç Ak’ın birçok eserinde rastladığımız bu konuyu Kök Değerler içinde yer alan “sevgi” temini *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları*’nda incelemeye çalışacağız.

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları’nda Sevgi

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları, Behiç Ak’ın 2019 yılında yayımladığı son eseridir. 163 sayfadan oluşan ve “Çocuk Roman” olarak yayımlanan eser, her biri farklı başlıklardan oluşan on dokuz bölümden oluşmaktadır. Romanın en önemli kahramanı -muhtemelen ortaokul öğrencisi- Ben Anlatıcı ve ailesidir. Bu aile, ebeveyn, çocuk ve kendilerini ziyarete gelen amcadan müteşekkildir. Olaylar, çocuğun yaşadığı ve eğitim gördüğü okul ile daha çok doğada cereyan eder. Çocuğun doğaya, kuşlara, yeşilliklere ait tespitleri oldukça kapsayıcı ve renklidir.

Ben Anlatıcı, okulla ve derslerle arası iyi olmayan ancak buna rağmen sorumluluğunun bilincinde olarak notlarını iyi tutmaya çalışan, özellikle doğayı ve hayvanları seven bir çocuktur. Gözlemciliği en büyük hedeflerinden biri olarak gören Ben Anlatıcı, el işi yapmak, ödev yapmak, yazı yazmak, resim yapmak gibi yükümlülüklerden ziyade dışarıda ve doğada gözlemcilik yapmak, kuşlara ve bitkilere isim takmaktan hoşlanmaktadır. Kendisini “yapmaktan” çok “gözlemek” konusunda yetenekli gören Ben Anlatıcı, el işlerindeki beceriksizliğini ve sakarlığını da kabul eder. Diğer taraftan birçok konuda yetenezsiz ve sakar olduğuna hem ailesi hem de okuldaki birçok kişi şahit olmuştur. “Zaten sende doğduğundan beri terslikler var!” (Ak, 2019: 23) diyen babası, oğlunun daha konuşmaya başladığı ilk zamanlarda kelimeleri tersten söylediğini, babaya *abab* anneye de *enna* dediğini; ilk yürüme deneyimini amuda kalkarak gerçekleştirdiğini anlatır. Ancak babası, buna rağmen “tavşan dişli” oğlunda mutlaka bir yetenek olduğunu düşünür ve farklı bir

spor dalında onu deneyerek bunu keşfetmeye çalışır. Çocuk, tüm bu deneyimler sonucunda iyi bir avcı olarak değil çok iyi bir gözlemci ve gözlemlediklerini ustalıklı yazıya döken biri olarak belirir.

Romanda ayrıca çocuğun ailesinden başka sınıf arkadaşlarından Ayşe, Öğretmen Hasan, Serdar, Aliye, Zerrin, Ziya, Şebnem adında kişiler de kısaca yer alırlar.

1. Sevgi

Behiç Ak'ın eserlerinde en çok rastlanan temalardan biri sevgidir. Özellikle doğa ve hayvan sevgisi üzerinde yoğunlaşan yazar, arkadaş, aile ve memleket sevgisiyle de bu içeriği zenginleştirmiştir. *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları*'nda ise sevgi kavramı; aile, hayvan, doğa, arkadaş ve öğretmen / öğrenci sevgisi olarak beş farklı değerle karşımıza çıkar.

a. Doğa Sevgisi

Behiç Ak, eserlerinin birçoğunda doğa sevgisine yer verir. Çocukların doğayı sevmeleri, doğayla iç içe olmaları, dışarıda vakit geçirmeleri için telkinlerde bulunur. Onun *Buzdolabındaki Köpek*, *Eve Giden Küçük Tren*, *Postayla Gelen Deniz Kabuğu*, *Havva ile Kaplumbağa*, *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı* bu konuyu ele alan eserlerinden birkaçıdır.

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları'nda doğa olayların cereyan ettiği en önemli mekânlardan biridir. "Ben Bir Gözlemciyim" adlı bölümde, okulla ve derslerle pek arası olmayan bir öğrencinin hayattaki en büyük arzusunun "gözlemcilik" yapmak olduğunu öğreniyoruz. Kapalı yerde kalmaktan oldukça sıkılan öğrenci, baharın gelmesiyle birlikte kendisini dışarı atıp doğayla bütünleşmek için can atar. Yürümeyi de oldukça seven Ben Anlatıcı, okula giderken bile ormanın, ağaçların ve çiçeklerin arasında yürüyerek yolu uzatmaktan büyük bir keyif alır. Doğa, onun için bir kaçış, huzur bulma ve mutlu olma mekânıdır. "Hoplaya zıplaya, sığla ağaçlarıyla dolu ormana ulaşınca zevkten dört köşe" (Ak, 2019: 12) olan Anlatıcı, denizle de çevrili bu bölgede gezerken zamanın nasıl geçtiğini bilmediğini ve bazen kendisini kaybettiğini söyler.

Çocuk ve doğa arasındaki yakın ilişki, eserin tematik yönünü de besler. İyi bir gözlemci olan Ben Anlatıcı'nın ormandaki ağaçlar, yeşillikler ve çiçekler hakkındaki görüşleri, tespitleri ve yorumları değerler eğitimi açısından

oldukça kapsayıcıdır. Eserde birçok kişinin etrafında gördüğü ancak gerek isimleri ve gerekse güzellikleriyle fark edemedikleri ağaçlar ve çiçekler, çocuğun gözlemleriyle okuyucuya ustaca gösterilir. Ancak ağaçlara, yeşilliklere ve çiçeklere farklı isimler takmaktan büyük keyif alan çocuğun bu tavrı, okuyucuya yeni bir şeyler öğretmekten ziyade etraflarındaki güzellikleri keşfetmek adına güzel bir eğitim modelidir. Çocuk, baharın gelmesiyle birlikte içini kaplayan coşkuyu okuyucuyla paylaşarak âdeta onları şehrin betonarme yaşantısından uzaklaşmaya davet eder:

“Okula hep yolu uzatarak gitmeye çalışıyorum. (...) Dışarıda ne kadar kalırsam o kadar iyi. Bu mevsimde ayaklarıma hükmedemiyorum. Onlar beni istediği yere götürüyor. Aniden, hardal çiçeklerinin açtığı yola sapıp, ormana giden patikada buluyorum kendimi. Sapsarı katırtırnaklarıyla karşılaşıyorum. Renkleri öyle parlak ki, yüzlerce metre uzaktan seçiliyorlar.

Yol kenarında geyikdikenleri var. Henüz açmadılar. Ama bu yıl eyaz çiçeklerini erkenden sergileyebiliyorlar.

Hadi hadi, açın artık! Gelin duvağını andıran çiçekleriniz yolumuzu aydınlatsın! Sabahın köründe okula giderken beyaz çiçeklerin yol göstericiliğine ihtiyacımız var!” (Ak, 2019: 11)

Eserde, sadece çocuk değil ailenin de doğaya karşı büyük bir sevgisi vardır. Ormanda gezerken gördüğü ve büyüklüğünden dolayı Himalaya Sediri adı verilen ağacı, annesinin, dedesinin, babasının birlikte diktiğini ve dolayısıyla bu sevginin atadan geldiğini öğreniyoruz. Yazar, doğa sevgisini aşılarken bunun ataerkil bir yapı içerisinde geçmişten günümüze kadar uzanan büyük bir sorumluluk olduğunu da bizlere hatırlatır. Yazar, oldukça realist olan bu tavırla çocuk üzerinden sathi bir doğa sevgisi yaratmaya çalışmadığını bunun mutlaka bir geçmişi olması gerektiğini de ifade eder. Bu nedenle çocuğun doğaya dair bu ustaca gözlemlerinde yazarın sözcülüğünü üstlendiği açıktır. Bu kadar nitelikli değerlendirmeleri çocuğun zihninden geçen cümleler olarak değerlendirmek doğru olmaz. Yazar da bu vesileyle okuyucuların ilgisini diri tutarak modern hayatın kısılcısından bunalan insanları dışarıya davet eder ve Türk milletinin geleneksel bir tavrı olarak doğa bilinci ve sevgisini yeniden hatırlatmaya çalışır.

b. Hayvan Sevgisi

Behiç Ak'ın eserlerinde en çok üzerinde durduğu hususlardan biri de hayvan sevgisidir. Onun hemen hemen bütün eserlerinde ilgi kurarak hayvanları korumak ve çocuklara bu sevgiyi aşılacak istediğini söyleyebiliriz. Özellikle sokak hayvanlarını sahiplenme, onlara yardım etme, hayvanların doğal ortamlarında yaşamaları gerektiği, bilinçsizce avlanma, bu başlık altında dikkat çekilen konulardır. İnsanların hayvanları kafeslerde görme ve zevk uğruna hayvanat bahçelerine hapsedilmelerini birçok eserinde eleştiren Ak, fırsat buldukça bu durum karşısındaki protestosunu ortaya koymaya çalışmıştır. Kedilere olan düşkünlüğüyle bilinen yazar, resimleriyle renklendirdiği kitaplarının hemen hepsinde de kedilere yer verir (Alkan, 2019, 129).

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları'nda hayvan sevgisinin de yine aileden gelen bir miras olduğunu söyleyebiliriz. Henüz “Ben Bir Gözlemciyim” adlı ilk bölümde bunu görmek mümkündür. Okulla ve derslerle pek arası olmayan Ben Anlatıcı'nın hayvan sevgisi öne çıkar. Okul zamanında yolu uzatmak için ormana dalan Anlatıcı, ağaçlar ve çiçekler arasında gördüğü kuşlara karşı büyük bir sevgi besler. Bahar sabahları gugukkuşu, serçe ve saksaganları ve özellikle de bülbüllerin konserini dinlemekten büyük keyif alan anlatıcının bu sevgisinde babasının da payının olduğunu görüyoruz. Babasından öğrendiği zemberek kuşuna “kapı gıcirtısı kuşu” adını veren Anlatıcı, bilinmeyen ve tanınmayan kuşlara isim verilmesini tavsiye etmesi de bir değer eğitimidir. Yazar, bu sayede çocuklardaki hayvan sevgisi yanında yaratıcılık duygusunu da geliştirmeye çalışır. Ben Anlatıcı, daha sonra öğrendiği saksagan Cezve kuşu adını koymuş ve bundan oldukça keyif almıştır. Doğadaki tüm hayvanları seven Anlatıcı, ormanda gezinti yaptıktan sonra yengeçlerin “yampiri yampiri denize ulaşmasını görmeden kumsaldan” (Ak, 2019: 15) ayrılmadığını ancak hem keskin kısıkaçlarına parmağını kaptırmamak hem de zarar vermemek için de onlara asla dokunmadığını ifade eder.

Behiç Ak, bir yengece niçin dokunulmaması gerektiğini, “Mavi Yengecin Kıskaçı” başlıklı ikinci bölümde dramatik bir şekilde anlatır. Geçen yıl olta misinasına dolanmış bir yengeci kurtarmaya kalkıştığını anlatan Anlatıcı, naylon ipi çözme teleşi esnasında zavallı yengecin sabırla beklediğini, sanki kendisini kurtarmaya çalıştığını hissederek boşa kalan kıskaçıyla kendisine saldırmadığını ifade eder. Ancak sakarlığı kanıtlanmış olan Ben Anlatıcı, çok

hassas davranmasına rağmen yengecin kiskacını koparmaktan kurtulamaz. Duruma oldukça üzülen ve ağlayarak oradan uzaklaşmaya çalışan Anlatıcı, “o gün bugün, doğadaki canlılara asla dokunmamaya karar verdim.” (Ak, 2019: 18) diyerek el becerilerinde pek de yetenekli olmadığını kabul eder.

Ben Anlatıcı'nın babası da bir hayvanseverdir. Bu hususta oldukça merhametli biri olan babası 'karıncaezmez' olarak da ifade edilir. Hatta ailenin atasporu olarak avcılığa meraklı olmaları babanın da bu hususta eleştirilmesine vesile olmuştur. Amcaları, evlerinde sineğin öldürülmesini bile yasaklayan kardeşi için “ailenin yüz karası” ifadesini kullanır. (Ak, 2019: 34) Diğer taraftan babanın kardeşi ise bir avcıdır. Ancak babası, atasporunun da etkisiyle kardeşinin aslında bir hayvansever olduğunu, avcılık meselesinin profesyonel bir spor olarak değerlendirilmesi gerektiğini hatta bu hususta birçok ödül aldığını da ifade ederek ondan gurur duyduğunu belirtir. Yine bir av esnasında öldürdüğü ayı yanında verdiği pozda kardeşinin ayıya olan sevgisini anlattığı bir şiir de yer alır. Ben Anlatıcı'nın tasvip etmediği bu durumun ilginç olan tarafı babasının da kendisine av sporu yapması hususunda telkinde bulunmasıdır. Hatta amcası da bu konuda yeğeninde avcılık ruhu olduğunu çünkü bunun bir atadan gelen bir miras olduğunu vurgular. Ayrıca ona avlanmanın ustaca yapıldığı müddetçe doğayı ve hayvanları korumak adına güzel bir meziyet olduğunu ve avcıların doğaya karşı büyük bir saygı duyduklarını ve onu koruduklarını belirtir.

Romanda avcılık meselesi oldukça önemli bir yer tutar. Yazar da buna hayalüstü unsurları yükleyerek okuyucuyu etkiler. Hatta çocuğun nezdinden baktığımızda olay örgüsündeki asıl çatışmanın bunun üzerinden yürüdüğünü söylemek mümkündür. Babası, el işlerinde yetersiz olan, sakarlıklarıyla özgüvenini yitiren oğluna farklı bir spor dalı olarak avcılık mesleğini öğretmek ister. Bu hususta usta bir avcı olan ve birçok ödülü olan kardeşi de yardımcı olacaktır. Esasında bir karıncayı bile incitmeyen babanın oğluna niçin böyle bir yol çizdiği Ben Anlatıcı'nın zihninde birçok çatışmanın yaşanmasına sebep olur. Babasının avcılığın profesyonel bir spor olduğunda hayvanlara zarar vermediğini söylemesi ve amcanın da zaten bu tercihte bulunması çocuğu tenakuza düşürür. Babası gibi bir karıncayı bile incitmeyen, kurtarmaya çalıştığı yengecin kiskacını kırdığı için saatlerce ağlayan bir çocuk hayvanları nasıl öldürecek? Üstelik amcası ilk av olarak da tavşanları işaret eder. Kendisini zaten bir tavşan olarak gören çocuk, bu durumdan büyük bir ıstırap duyar.

Bunu kendi kendisini avlamak gibi görür. Uzun uğraşlar sonucunda bu kez keklik avlanmasına karar verilir. Çocuk bu durumda biraz daha rahatlasa da doğal olarak keklige bile kıyamaz. Ancak yollarını kaybeden amcasına çocuğun yol göstermesi, ormana ve doğaya karşı dikkatli ve duyarlı tavrı onun avcılıktan ziyade iyi bir “doğa gözlemcisi” olduğu gerçeğini ortaya çıkarır.

c. Aile Sevgisi

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları'nda olaylar anlatıcı konumundaki çocuğun gözlemlerinden aktarılır. Çocuğun aile, çevre ve okul arasında gidip gelen ilişkisi, doğal olarak ebeveynin de olaylara katkı sunmasını sağlar. Özellikle baba-oğul ilişkisi sıkça karşımıza çıkar. Annenin olmadığı zamanlarda evdeki -ütü hariç- bütün işleri üstlenen babanın, yeteneksizliği tescillenmiş olan oğluna rol model olmaya çalıştığı ve onda mutlaka olması gerektiğini düşündüğü bir yeteneğini keşfetmeye çalıştığı görülür. Bu ilişkiler ağı çerçevesinde sevginin çok kıymetli bir değer olduğu ve baba-oğul arasında bu iletişimin oldukça sıcak ilerlediği anlaşılır. Babanın özellikle oğlunun amcasına yani kendi kardeşine yönelik benimseyici tavırları da dikkatlerden kaçmaz. Baba ve oğul arasında özellikle hayvanlara karşı gösterdikleri merhamet yanında amcanın bir avcı olması çelişkisi de yine bu sevgi sayesinde giderilmeye çalışılır. Baba, oğlunun amcasına yönelik eleştirilerini kabul etmediği gibi bunun bir spor olduğunu vurgular ve hatta oğlunu da bu yönde teşvik eder. Çocuk da hem baba hem de amcanın bu yöndeki telkinlerine fazla direneme-yerek bir av merasimine katılır. Ancak çocuk amcasıyla birlikte katıldığı bu av merasiminde “doğa gözlemcisi” olarak geri döner. Sisin bastırmasıyla yollarını kaybeden amcaya, çocuğun doğayla ilgili gözlemleri yol gösterici olur ve eve sağ salım ulaşmayı başarırlar. Anne de uzun süre ayrı kalmanın hasretiyle oğluna sımsıkı sarılır. Amca da yeğenin doğayla ilgili bilgi ve gözlemlerini takdir eder ve ona karşı saygı ve sevgisi daha artar.

Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları'nda beceriksiz ve sakar olduğuna inanılan Çocuğa en büyük destek aileden gelir. Çocuk, annelerinin evde olmadığı zamanlarda babasıyla birlikte ev işlerini üstlenmek zorunda kaldıklarını ancak her türlü el becerisi olan babasına bu hususta pek de yararlı olmadığını düşünür. Hatta bu durumda babasıyla yalnız kalmaktan pek de hoşlanmaz. Nitekim annenin olmadığı bir zamanda yemek için babasına yardımcı olmaya çalışan çocuğun domates torbasına basarak raflara uzanmasıyla yaptığı sa-

karlık yüzünden babası; “bundan sora yemekleri tek başıma hazırlayacağım.” (Ak, 2019: 20) diyerek alınmaması hususunda onu uyarır.

Babanın, yeteneksizliğini ve sakarlığını bildiği halde oğlunda ısrarlı olmaya çalışması ve sakarlıklarına rağmen ona kızmaması ve hep hassas davranması esasında bir sabır ve sevgi sınavıdır. Nitekim babası bu durumda bile oğluna güvenmekte ve onda mutlaka bir cevher olduğuna inanmaktadır. Onu üzmemek ve kalbini kırmamak için kelimeleri özenle seçen baba, mutlaka bir yetenek olduğunu düşünerek oğlunu sevmekten vaz geçmez.

d. Öğretmen-Öğrenci Sevgisi

Behiç Ak, yazmış olduğu eserlerinde çocukların hayata farklı açılardan bakmalarını amaçlar. Basma kalıp bir eğitim modeli yerine onları özgür bırakmayı tercih eder. *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları*’nda geçen bir öğretmen, tam da yazarın istediği tarzda bir eğitim modeli sunar. Okulla pek de arası olmayan çocuk bir sabah okula geldiğinde Zeynep Öğretmeninin tayininin çıktığını öğrenir. Hasan isiminde, diğer öğretmenlerden farklı bir hocayla karşılaşılır. Herkes yeni öğretmenlerinden ürker hatta konuşmaya başladıkça onu anlamakta zorlanırlar. Çünkü yeni öğretmen onlara hiç de alışkın olmadıkları yeni bir eğitim modeli sunmaktadır. Test çözmek ve ev ödevi hususlarından hoşlanmayan öğretmen, öğrencilerini soru sormaya, hayal kurmaya, analitik ve özgür düşünmeye yönlendirmektedir. Hatta istedikleri ödevleri yapma hususunda onları serbet bırakarak yaratıcılık yönlerini ortaya çıkarmaya çalışır. Ödev konusunda özgür bırakılmak çocukları oldukça şaşırtır. Ancak sınıf, başlarda garipsedikleri bu duruma zamanla alışıp yeni öğretmenlerini de çokça sevmeye başlarlar.

Ben-Anlatıcı ile Hasan öğretmen arasında sıcak bir ilişki başlar. Öğretmenin ona yönelik birçok soru ve talebi, yeteneksizlik ve sakarlık bahanelerine takılır. Fakat Hasan Öğretmen için her bir öğrencinin ayrı bir değeri vardır. Ben Anlatıcı’da da bunu keşfetmekten geri durmayacaktır. Çünkü o farklı bir eğitim modeli olarak onları yazmaya, üretmeye, düşünmeye ve özellikle de hayal kurmaya sevk eder. Bu vesileyle ev ödevini yapmaktan çok öğrencileri asıl meşgul eden husus ödevde konu seçimidir. Çünkü özgür düşünmek onları kendileriyle başbaşa bırakmış ve yönlendirilmekten ziyade yaratıcılık yetenekleri keşfedilmeye çalışılmıştır. Yazarın da benimsediği bu model sonucunda en güzel ödevi Ben Anlatıcı hazırlar. Amcasıyla katıldığı av macerası-

nı yazan çocuk, öğretmenin büyük takdirini kazanır. Öğretmen yazıyı sınıfta okur ve tüm öğrenciler Ben Anlatıcıyı ayakta alkışlar.

Hasan Öğretmen, mesleğinin sorumluluğu yanında öğrencilere karşı duyduğu sevgi sayesinde onları etkiler ve onların farklı düşünmelerine imkân sağlar. Öğrenciler de başlarda garipsedikleri bu eğitim modelini zamanla benimser. Her iki taraf arasında kurulan sağlam bağda asıl itici güç sevgidir. Çocuklar, bu tarzda, kendilerine yeni bir rol model ve değer verildiğini anlayarak öğretmenlerini daha da sevmeye başlamışlardır. Bu sevgi, sakarlıkları ve yeteneksizliğiyle özgüveni sarsılan Ben Anlatıcıda daha da değerlidir. Hasan Öğretmen hem onda güzel bir yeteneği keşfetmiş hem de çocuğun olgunlaşması yönünde ona çok büyük bir yol açmıştır.

e. Arkadaş Sevgisi

Bugün birçok aile çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramamaktan yakınmaktadır. Oldukça zor bir problem olan bu husus, (Bk. Yörükoğlu, 2007), *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları*'nda da bir sorun olarak karşımıza çıkar. Ailesiyle av konusunda anlaşamayan çocuğa sınıf arkadaşı Ayşe'nin dert ortağı olduğunu görürüz. Babasının, yeteneğini keşfetmek için kendisini av sporuna yönlendirmesi ve başarılı bir avcı olan amcasına teslim etmesi çocukta bir dizi çelişkiye neden olur. Bir karıncayı bile incitmeyen babanın avcılığı profesyonel bir spor dalı olarak görüp desteklemesi hatta hayvanları öldürerek başarılar elde eden kardeşini alkışlamasını bir türlü anlayamaz. Kendisi de bir sineği dâhi incitemezken ormanlarda avcılık yapmaya yönlendirilmesini bir türlü kabullenemez. "Beni Ancak Ayşe Anlar!" başlıklı bölüm, aile içinde yapayalnız kalan çocuğun en iyi dert ortağının ve onu anlayan en iyi kişinin kendi yaşlıları olduğunu anlatır. Ayşe'nin bu süreçte farklı konularda da onun en yakın arkadaşı olduğunu görürüz. Ben Anlatıcı'nın bir av serüveni üzerine yazdığı yazıyı öğretmenin çokça beğenerek sınıfta okuması ve arkadaşları tarafından dakikalarca alkışlanması onu daha da mutlu eder ve Ayşe'ye olan sevgisi daha da artar.

Sonuç

Behiç Ak, *Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları*'nda sevgi temini merkeze alır. Bu değer; aile, öğretmen, öğrenci, arkadaş, doğa ve hayvan sevgileriyle karşımıza çıkar. Daha önceki eserlerinde de bu kavramı ele alan yazar, bu

romanıyla da “sevgi” değeri üzerinde ısrarcı olduğunu vurgular. Bize bizi ve insanlığımızı hatırlatan, birçok olumlu duygunun yaşamasına vesile olan bu değer, bir çocuğun gözlemleriyle bize aktarılır.

Yazar, bir “doğa gözlemcisi” olarak keşfedilen çocuğun temsilciliğinde; insanların çevrelerine duyarlı olmalarını, modern hayatın kısılcacında teknoloji ve betonlar arasında sıkışmamalarını, doğada insanları mutlu eden, sevgilerini besleyen ağaçların, çiçeklerin, hayvanların varlığını, bize hayat veren tüm güzellikleri keşfetmemize imkan sağlar. Bizi biz yapan değerleri korumamız gerektiğini çocuklara anlatırken bunun sonradan kazanılan bir meziyet olmadığını da büyüklere hatırlatır. Bir çocuğu besleyen ve insani açıdan geliştiren en yüce duygunun aile sevgisi olduğunu vurgulayan yazar, bu bütünlük sağlandığı zaman çocukların insana, doğaya ve hayvanlara karşı daha duyarlı olabileceklerini belirtir.

Ailenin kazandırdığı bu güzel hasletin diğer bir cephesi de doğaya ve hayvanlara karşı duyarlı olmaktır. Zira çevresine karşı duyarlı olan insanlarda merhamet duygusu da yoğun olarak ortaya çıkar. Behiç Ak, bu eserinde sevgiyi merkeze alırken; bir çocuğun gözünden insanlık, merhamet, dostluk, duyarlılık, sabır, güzellik, saygı gibi pek çok olumlu meziyeti de bizlere hatırlatır.

Kaynakça

Kitaplar:

- AYDIN, Mehmet Zeki, AKYOL GÜRLER, Şebnem (2012). **Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler –Teknikler- Kaynaklar**, Nobel Yayınları, Ankara,2012.
- HÖKELEKLİ, Hayati (2013). **Değerler Psikolojisi ve Eğitimi**, Timaş Yayınları, 2013 İstanbul.
- MENGÜŞOĞLU, Takiyettin(2000). **Felsefeye Giriş**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 2011.
- ULUSOY, Kadir, DİLMAÇ, Bülent (2012). **Değerler Eğitimi**, Pegem Akedemi, Ankara, 2012, 6.
- YAMAN, E. (2014). **Değerler Eğitimi, Eğitimde Yeni Ufuklar**. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları, 18.

YILMAZ, Kürşad (2008). **Eğitim Yönetiminde Değerler**, Pegem Akademi, 2008, Ankara, 45.

YÖRÜKOĞLU, Prof. Dr. Atalay, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, İstanbul, 2007.

Tezler:

ABACI, Erdem (2018). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak.

ALKAN, Esra (2019). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Muhteva**, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.

ALTUNTAŞ, Ayca (2019). **Behiç Ak'ın Çocuk Romanlarında Erdemler ve Karakter Güçler**, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.

AKBAŞ, Oktay (2004). **Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi**, Gazi Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 44.

ARIKAN, Yağmur (2018). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi**, (Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak.

BAŞAR, Ramazan (2019). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı**, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

CANBAY, Hikmet (2011). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale.

EROL, Emin Emrullah (2014). **Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 16.

KARADENİZ, Emine (2019). **Behiç Ak'ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi**, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.

KATILMIŞ, Ahmet (2010). **Sosyal Bilgiler Derslerinde Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

- KİRAZLI, Necati (2018). **Behiç Ak'ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- ÖREN, Sevede Nur (2019). **Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarındaki Eğitici İletiler Üzerine Bir Araştırma**, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- YENİAY, Sinan (2019). **Behiç Ak'ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- YILDIZ, Zafer (2019). **Türk Çocuk Yazını Eseri Olarak Behiç Ak'ın "Tombiş Kitaplar" Serisi Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma**, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, 2019

Sürelî Yayınları:

- AKBAŞ, Oktay (2008). "Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış", Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 6, No. 16, 9-27, Aralık 2008, ss.10
- ATLI, Dilek (2014). "Yazması Keyifli Bir Alan", Bursa Olay Gazetesi, 29 Mayıs, 2014.
- AVCI, Ümran "Küfretmemek İçin Mizah Yapıyoruz", (Behiç Ak'la Söyleşi), Haber Türk, 3 Aralık, 2012.
- AYDIN, Mehmet Zeki (2010). "Okulda Değerler Eğitimi", Eğitime Bakış, Ankara 2010, S.18, ss.16-19
- DEMİRCİ, İ. H., TOKDEMİR, M. A., (2008). "Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik" Değerler Eğitimi Dergisi, S.15, 2008, ss.72.
- DERELİ, Esra, APAY, Ayşe (2012). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve İşbirliği Yapma Karakterlerinin İnsani Değerlerini Yordaması ve Bu Özelliklerinin İncelenmesi", Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, S.12/2, 2012, ss.1250.
- DİLMAÇ, Bülent, ERTEKİN, Erhan, YAZICI, Ersen (2009) "Değer Tercihleri ve Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Değerler Eğitimi Dergisi, 2009, S.17, ss.29.
- ELBİR, Bilal, BAĞCI Can (2013). "Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 8/1 Winter 2013, ss.1321-1333, Ankara.

- ERSOY, Feride, ŞAHİN, Taner (2012). "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi", Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12 (2) ,Ek Özel Sayı, Bahar, ss.1536.
- GÜVEN, Semra (2013). "İlköğretim Ders Programlarının Öğrenciye Kazandırılması Hedeflenen Değerler Açısından İncelenmesi", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ISSN: 1308-9196 Yıl : 6 ,S. 14, Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı, ss.357
- KULAKSIZOĞLU, Adnan, DİLMAÇ, Bülent, (2000) "İnsani Değerler Eğitimi Programı", Eğitim Bilimleri Dergisi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, S. 12, ss.199-208.
- KUŞDİL, M. Ersin, KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (2000). "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", Türk Psikoloji Dergisi, 15(45), 2000, ss.61.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2019, ss.4.
- ÖZENSEL, Ertan (2003). "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", Değerler Eğitimi Dergisi, S.3, 2003, ss.219.
- SAĞLAM, Eraslan (2014). "Kente Sıkışmış Çocuğun Sesi: Behiç Ak", İyi Kitap, 6 Mayıs, 2014, S.63,
- TAY, Bayram, YILDIRIM, Kasım (2009). "Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri", Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9 (3), Yaz 2009, ss.1499-1542.
- YAPICI, Asım, ZENGİN, Zeki Salih (2003). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği, Değerler Eğitimi Dergisi, 2003, S.4, ss.180.